

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniæ Agrippinæ, 1653

Sermo VII. Humilitas, An & Quomodo, secundum Regulas Arcitectonicas
censeri possit Fundamentum Ædificij Spiritualis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

neminem justorum regnum cælorum sine fide obtinuisse: nam, *Sine fide impossibile est placere DEO.* Memineritis semper, salutis humanæ initium esse Fidem, at confirmationem esse Caritatem. (a) Fidem sine caritate posse quidem esse, sed non prodesse. Quid proderit, Fratres mei, si Fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? (b) numquid poterit Fides salvare illum? Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, (c) caritatem aut non habuero NIHIL sum.

(a) S. Aug. 15. de Trinit. cap. 18. (b) Jacobi 2. 14. (c) 1. Corinth. 13. 2.

HUMILITAS FUNDAMENTUM DOMVS SAPIENTIÆ

seu

ÆDIFICII SPIRITVALIS

Qui se humiliat exaltabitur: Lucæ XIV. II.

Super Maria fundavit eam. Psal. XXIII. 2.

S E R M O VII.

HUMILITAS

*An & Quomodo, secundum regulas Architectonica, censeri possit
Fundamentum Ædificii Spiritualis?*

ARTI.

ARTICULVS I.

*Pro Humilitate, tanquam ædificii Spiritualis Fundamento
Doctorum Ecclesie Auctoritas.*

Taxioma celebratur à vitæ spiritualis Magi-
stris, Humilitatem esse virtutum fundamen-
tum. Quod si verum, dicit quispiam, & nega-
ri non posse videtur, ruunt, quæ hactenus de
Ædificii Spiritualis Fundamento disleruimus. Siquidem
demonstrare conati fuimus, Fundamentum stabile, cui
illa Divinitatis fabrica inædificari debeat, esse Fidem, à
qua diversissima virtus, tam substantiâ, quàm objecto,
immò & subiecto est Humilitas. Verùm utrumque bel-
le convenire, si aures animumque iis, quæ jam tractare
aggredimur accommodaveritis, efficiam, spero, ut ipsi
met mecum pronuncietis. Imprimis autem negari non
potest, Humilitatem in Ædificio virtutum Fundamen-
tum rectè nuncupari. Hoc enim elogio Humilitatem
passim extollunt gravissimi doctissimi que Patres-Sanct.
Cyprianus Sermone de Nativitate humilis Christi: *Fun-
damentum*, inquit, sanctitatis, *semper fuit Humilitas: nec in
caelo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam in-
grediens mundum noster Parvulus attulit: & à cunabulis nos sibi
conformes fieri volens, teneri voluit in vita, quod exhibuit in per-
sonâ.* S. Chrysostomus fusius & planè architectonicè,
homilia xxxv. in Gen. *Vbq; i modum servemus, ait, & bonis
operibus nostris Humilitatem, quasi Fundamentum substru-
amus; ut securè virtutes superextruere possimus. Virtus enim non
est, nisi conjunctam habeat Humilitatem. Qui hoc Funda-
mentum rectè jecerit, poterit, in quantam voluerit altitudinem,
structuram excitare.* Deinde: alia imagine ex Architectura

desumpta firmitatem illius declarans. *Hac est, inquit, inexpugnabilis Turris: hac omne continet adificium, non sinens sum vel à ventorum violentia, vel ab impetu imbrum, vel à spirituum vi deici; sed omnibus insidiis inaccessum, facit, & invictum, quasi ex adamante constructum esset, magnaeque nobis divina largitatis retributiones adfert.* Eiusdem fundamenti stabilitatem eleganter dilaudat commentario in Acta Apostolica, & hunc in modum scribit: *Nilū Humilitate potentius. Fortior est petra, solidior adamante: & maiorem securitatem nos collocat, quam queant vel turres, vel urbes, vel muri; omnibusq; Diaboli machinantis sublimior facta, contingere volentibus insuperabiles facit.* Doctorem suum sequitur Joannes Cassianus collat. xv. cap. 7. *Humilitatem vocat omnium magistram virtutum, additque: ipsa est caelestis adificii Fundamentum firmissimum: ipsa est domus proprium atque magnificum Salvatoris. Ista enim universa miracula, quae Christus operatus est, sine periculo elationis, exerceat.* Idem libro xii. *Institur. monast. Nullo modo poterit in anima nostra virtutum Structura consurgere, nisi prius iacta fuerint verae Humilitatis in corde nostro fundamenta, quae firmissimè collocata, perfectionis, & caritatis culmen valeant sustinere.*

NEC in scholâ solū Chrysoctomi Constantinopolitanâ, idolim usurpabatur, sed in Africana etiam. Nam praeter Cyprianum, quem antea laudabam, celeberrimum est illud Augustini lib. 1. de verbis Domini Ser. x. quod manifestè Architectonicam sacram sapit: *Magnus esse vis: à minimo incipe: cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de Fundamento prius cogita, Humilitatis. Et quantam quisque vult & disponit superimponere molem, adificii, quanto erit majus Aedificium, tanto altius fodit Fundamentum. Et Fabrica quidem cum construitur, in superna consurgit: qui autem fodit Fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celsitudinem humiliatur, & fastigium post humili-*

tionem erigitur. Quod est fastigium construenda Fabricæ, quam molimur: quo perventurum est cacumen Ædificiî: citò, dico, usque ad conspectum DEI. Videtis quam excelsum est: quanta res est, conspiciere DEUM - Et post multa ejus generis. Para te videre sublimiter, à quo visus es misericorditer. Sed quia magnum fastigium est, de Fundamento cogita. Quo, inquis, fundamento? Disce ab illo, quoniam mitis est, & humilis corde. Hoc in te fode. Fundamentum HUMILITATIS. & perveniens ad fastigium CARITATIS.

NON minus clarè S. Bernardus lib. V. de consideratione ad Eugenium Papam, circa finem, Bonum quoddam, & stabile Fundamentum est Humilitas. Et epistola LXXXVII. ad Ogerium Canonicum Regularem: Humilitas, ad quam usque ducit humilitatio, totius est Fabrica Spiritualis Fundamentum. Alibi, Humilitatem vocat Fundum, Lib. 2. ad Eugen. Pretiosus fundus est: bonus fundus Humilitas, in qua omne adificium spirituale constructum, crescit in templum sanctum in Domino, Denique in cantica sermone xxxvi. Nisi super Humilitatis stabili Fundamento, spirituale adificium stare minimè non potest. Ob hanc causam, Humilitatem virtutum primam veterum, nonnulli constituunt. Ita S. Hieronymus epistola ad Eustochium de Paula matre: Quæ prima Christianorum virtus est, tanta se Humilitate dejecit, ut qui eam non vidisset (fortè non novisset) ipsam esse non crederet, sed ancillarum ultimam. S. Ambrosius autem in Psalm. cxviii. Sermone 20. Humilitas, ait, virtutum omnium caput est, nimirum, initium. Radicem appellat S. Gregorius, qui libro xxviii. Moral. cap. ultimo ita scribit: Quia origo virtutis Humilitas est, illa in vobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, Humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arefcit: quia vivificantem se in intimis humoribus caritatis perdit. Et sanè, cælestis Magister doctrinam

Evan-

Evangelicam ab *Humilitate* est exorsus: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Matth. v. 3. Quos, ut interpretatur S. Augustinus, libro de Virginitate cap. xxxii. *sine ulla controversia, Humiles intelligimus.*

ARTICULUS II.

HUMILITAS FUNDAMENTUM

indirectè, per accidens, dispositivè.

EX haecenus recensitis *Humilitatis* encomiis, in quibus nominatur caput, origo, radix, initium, ac prima virtutum ideoque Fundamētum *Ædificii* Spirituales, infurgit difficultas illa minimè dissimulanda, quia ad *Architecturam* spectans. Cùm domus unius sit unicum fundamentum. Quod, præter superius dicta, ex eo liquet, quoniam fundamentum est prima pars: non potest autem nisi unumquid esse primum: nam primum est, ante quod nihil est. Jam verò, constat etiam, *Fidem* esse fabricæ de quâ agimus, siue illa dicatur *Domus Sapientia*, siue *Ædificium Spirituale* virtutum *Fundamentum* stabile. Excluditur igitur à fundamenti denominatione, & ratione *Humilitas*, virtus à *Fide* genere toto diuersa. Agnoui hanc difficultatem, nec dissimulavit S. Thomas, duobus omninò locis in *Secunda Secundæ*. Primo quidem quæstione iv. articulo vii. vbi disputat, *Utrum Fides sit prima inter virtutes?* Et docet: *Fidem* per se loquendo, inter omnes virtutes primam esse. Tamen per accidens aliquam fide esse priorem; sicut removens prohibens: in quantum nimirum, per functionem alterius virtutis removentur impedimenta credendi. Sic

autem virtutem Humilitatis esse priorem Fide: quia Humilitas remouet Superbiam, per quam intellectus recusat se submittere veritati Fidei. Iterum, quæst. CLXI, art. v. vbi quærit: *Vtrum Humilitas sit potissima Virtutum?* ita arguit: Augustini iudicio, Humilitas est virtutum omnium fundamentum. Ergo est potior aliis virtutibus. Respondet autem. Sicut ordinata congregatio virtutum, per quandam similitudinem Aedificio comparatur, ita etiam illud, quod est primum in acquisitione virtutum Fundamento assimilatur, quia primum est, quod in aedificio jacitur. Virtutes autem veræ infunduntur à DEO. Vnde primum in acquisitione Virtutum, potest accipi dupliciter. Vno modo, per modum *remouentis prohibens*. Et sic Humilitas primum locum tenet: in quantum scilicet expellit Superbiam, cui DEUS resistit: & præbet hominem subditum, & patulum ad suscipiendum influxum divinæ gratiæ, in quantum euacuat inflationem superbiæ. Vnde dicitur Jacobi IV. quod DEUS *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Et secundum hoc, Humilitas dicitur spiritualis aedificii *Fundamentum*. Alio modo est aliquid in virtutibus primum, *directè*: per quod scilicet recta ad DEUM acceditur. Primus autem accessus ad DEUM est per Fidem, secundum illud Hebræorum XI. *Accedentem ad Deum oportet credere*. Et secundum hoc Fides ponitur Fundamentum nobiliori modo.

Ex his colligunt commentatores Scholastici; sensu S. Thomæ, quæ est Theologorum communis: Humilitatem esse Virtutum Fundamentum, non quidem *directè*, & *principaliter*: hoc enim Fidei convenit, sed *Indirectè*, ac *Dispositivè*. Et quidem *Indirectè*, quatenus remouet virtutum

S. Thomas 2. 2. q. 4. art. 7. Bannez, Valentia, Aragonius, Maderus, Tanner, Lessius de Iustis, lib. 4. cap. 4. dist. 7.

tum impedimentum, quod est Superbia. *Dispositiue* verò, quatenus facit hominem Deo subditum, & paratum ad eius gratiæ influxum recipiendum, qui est virtutum semen, origo, conservatio. Vtrumque insinuat Jacobus Apostolus in epistola sua cap. iv. celebri illa sententiola, qua S. Thomas ad id probandum utitur: *DEUS superbis resistit: humilibus autem dat gratiam.* Si Deus superbis resistit, non igitur dat iis gratiam: impedit ergo superbia influxum divinæ gratiæ, & consequenter virtutum studium, ac ædificationem spiritualem, quæ sine divina gratia, neque inchoatur, neque perficitur. Humilitas autem influxum illum attrahit, excipit, colligit. Eleganter S. Augustinus serm. xxvii. de Verb. D. *Confluit aqua (gratiæ) ad humilitatem vallis, denatat de tumoribus collis.* Eiusdem est ista monitio. Sermon. clxxv. de temp. *Vident, magnum miraculum. Altus est Deus: erigis te, & fugit à te: humilia te & descendit ad te. Quare hoc? quia excelsus est Dominus, & humilia respicit, ut attollat: alta, id est, superba, de longe cognoscit, ut deprimat.* Ad hæc, Humilitas quemadmodum facit, ut homo vilipendat se, ita excitat in illo terrenorum despicientiam, cui contraria est æstimatio. Atqui æstimatio rerum terrenarum impedit maximè ædificationem spiritualem. Quocirca Humilitas tollit impedimentum ædificationis illius, & parat locum ædificio erigendo idoneum: ac proinde rectè dicitur dispositivè **FUNDAMENTVM**, Sed hoc ex arcanis Architecturæ est explicandum accuratius.

ARTICVLVS III.

ARTIFICIVM ARCHITECTONICVM
adjaciendum Fundamentum, firmandumq; in aqua.

OBVERVO imprimis ex Vitruvio, ut ædificium ali-
 quod extruatur, in solo considerandam soliditatem,
 quam,

quam, cum non sit facile invenire in superficie, fodiendum est, donec perveniat ad solidum. Sin autem, inquit, solidum non inuenietur, sed locus erit congestitius ad imum, aut paluster, tunc is locus fodiatur, exinaniaturque, & palis alneis, aut oleaginis, aut robusteis ustulatis configatur, subliæq; machinis adigantur quàm creberrimæ carbonibusq; expleantur intervalla palorum, & tunc structuris solidissimis fundamenta impleantur. Hæc Magister Architecturæ lib. tertio, capite 3. Idem præceptum habet libro v. cap. 12. quod est de structuris in aquâ faciendis: & sic præscribit: *Structura quæ in aquâ sunt futura, videntur sic faciendæ; uti portetur pulvis à regionibus, quæ sunt à Cumis continuata, ad promontorium Minervæ (intelligit pulverem Puteolanum, (a) qui solidatur aquis. (b) is pulvis calce misceatur in proportione dupla, deinde, aqua immitatur, densetur, & omnis humor haustoriis instrumentis extrahatur, & cæmentis pulvereum illud solum muniatur.* Addit. In quibus pulvis non nascitur, saxis ex ulva palustri utendum: illos aquis injiciendos: tum cocleis, rotis, & tympanis aquam exhauriendam, locumq; siccandum, ut fundamenti sit capax. Si terrenus sit locus, usque ad solidum exinaniatur siccetur, & tunc structura ex cæmentis, calce, & arena compleatur. Si mollis sit locus, palis ustulatis alneis vel oleagineis, aut robusteis configatur, & carbonibus compleatur, deinde quadrato saxo murus ducatur.

Ita fieri debere in locis aquosis, & multo magis in mari, ac ejus vicinitate discimus è duobus celeberrimis orbis terrarum emporiis, Amstelodami & Venetiis. Amstelodamum namque Belgicæ totius ocellus, & cella penaria,

Structura quomodo in aqua fiant Vitruv. lib. v. xii. cap. Barbarus Hieronym. Catanetus, de re militari. Palladius lib. 1. cap. 8. Leo Alber. lib. 4. cap. 3. Philander in Vitruv. De Pulvere Puteolano Vitruvius lib. 2. cap. 6. & Sidonius Apollinaris in Panegyrico, Alnum in palustribus locis intra fundamenta adificiorum palationibus crebro fixam, permanere immortalem ad aternitatem tradit Vitruv. lib. 2. cap. 9. Hadrianus Junius in Batavia.

penaria, ac horreum in intimis finibus Batavici faucibus positum, cum in paludoso, minimeque firmo sit conditum loco, in eo adactis per fistucas trabibus, arboribusque ingentibus, aut substrata materia per sublicas connexa, ædificiorum fundamenta jaciuntur incredibili impendio: adeò, ut putentur fundamentorum impensæ subinde reliquam structuram æquare, ne dicam excedere. Idem contingit in Venetorum ædificiis. Hæc si per analogiam haud ineptam ad spiritualis ædificii foundationem transferantur, facile videbimus, quomodo HUMILITAS dicatur bene Fundamentum, sed indirectè, ac dispositivè, removendo impedimenta occurrentia.

ARTICULUS IV.

HUMILITAS

Imum aperit, & ad recipiendum Fundamentum, aptat solum.

AD jaciendum Fundamentum fossione est opus, ut ad imum, ubi soliditas est, perveniatur. Imum spectat Humilitas, imum pertentat demissio: in imo subsidit, & ibi commoratur: imo autem super imponitur Fides, quæ primaria est, & per se Fundamentum. *Humilitas*, inquit B. Isidorus, (a) quod approbat S. Thomas, (b) dicitur quasi humi acclivis, id est, imis inherens. Et Latinis quidem, Humilis idem est, quod depressus, & figuratè contemptus, vilis, demissus, obscurus, tenuis, ignobilis: & alicubi, *animalia humiliata* vocat Cicero, lib. 2. de natura Deor. in terram dejecta. Itaque, Humilitas infra se omnia locat, ut imum inveniat, quò tendit, non nisi hoc

cen-

(a) lib. 10 Etymol. cap. 8. (b) 2. 2. q. 161. art. 1. ad 1.

Centro quietura. Et sanè, Humilitas ab humo originationem sumit, quia per illam ad imum, & veluti ad humum usque deprimimur. Hoc autem bifariam potest contingere. *Primò*, si contra voluntatem quispiam deprimatur: atque ita Humilitas est pœna; sicque dictum accipio: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur.* Matthæi XXIII. *Secundò*, si quis suâ sponte, ex consideratione suorum, sive criminum, sive defectuum, sive imperfectionum, aut ob corporis animique imbecillitates se deprimat: quo pacto est virtus, quæ à diversis auctoribus varie describitur. A S. Thoma, (a) *Humilitas est virtus, quâ quis defectum suum considerans, se in infimis secundum modum suum continet.* Iterum ibid. ad 2. *laudabilis sui ad ima dejectio* A S. Bernardo, (b) *Humilitas est virtus, qua quis verissima sui cognitione sibi ipse vilescit:* A D. Basilio, (c) *Humilitas est depositio vani sensus, qui ab elatione vana de se existimationis proficiscitur.* Item (d) *Humilitas est, cum quis ceteros omnes se ipso superiores existimat.* A Joanne Rusbrochio Doctore mystico, (e) *Humilitas est demissio: id est, interna quadam, & profunda cordis & animi coram celsissima DEI Majestate inclinatio, & submissio.* A Leonardo Lessio, Doctore Scholastico: (f) *Est virtus inclinans nos ad nostram vilitatem signis, vel factis profertendam.*

ITAQUE Humilis, primò se DEO perfecte subjicit, velut infimum mancipium, ut testa figulo, ut opus factori, ut materia prima efficienti, paratus, ut se disponat, pro suo beneplacito in omnibus, indifferens ad paupertatem & divitias; morbum & sanitatem; infamiam & gloriam; mortem & vitam. Quo spectat illa Petri Apostoli monitio: *Humiliamini sub potenti manu DEI ut vos exaltet in tempore visitationis,* Epist. I. 6. Humilis frequenter

(a) 22. q. 161. art. 1. (b) libel. de gradibus humil. (c) cap. 2. Iſai, (d) Regul. brevior. q. 198. (e) lib. de præcip. virtu. (f) lib. 4. de just. & jure, cap. 4. dup. 7.

ter ingeminat illud magni Regis (a) *Nonne DEO subiecta erit anima mea, ab ipso enim salutare meum? Verumtamen DEO subiecta erit anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.* Ejusdem est illud monitum (b) *Subditus esto Domino & ora eum.* Ad idem hortatur Jacobus Apostolus, in Epistola sua Canonica præmissa causa, quæ merito quemlibet movere debet: *DEUS superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: subditi ergo estote DEO.* Hanc esse Humilitatis conditionem agnovit S. Ambrosius, qui libro x. epist. 34. In eo, inquit, proprietatem ipsius (Humillitatis) definimus, quod per omnia DEO subditur. Idem prolixius exponit S. Bernardus, Sermone de subjectione nostræ voluntatis: *Totius Humilitatis summa, ait, in eo videtur consistere, si voluntas nostra divina, ut dignum est, subiecta sit voluntati, sicut ait Propheta: Nonne DEO subiecta erit anima mea? Scio quidem creaturam omnem, velit, nolit subiectam esse Creatori, sed à creatura rationali voluntaria subiectio quaritur: ut voluntariè sacrificet Domino & confiteatur nomini ejus: non quia terribile & sanctum, non quia Omnipotens, sed quia bonum est. Confitemini Domino quoniam bonus: Dicat nunc Israël, quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.* (c)

JAM verò, nemo Fundamentum Fidei collocare potest in animâ, nisi per Humilitatem ad hoc Imum pervenerit. Nullus enim credit, ut oportet, nisi intellectum suum auctoritati divinæ subiciat: nullus virtuti dat operam, nisi mentem suam divinis præceptis, & voluntati DEI subdat. *Quomodo vos potestis credere,* inquit Pharisæis Christus Dominus, *qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam, quæ à solo DEO est non queritis?* Joannes V. Ubi notat Maldonatus, hoc hodie multis hæreticis accidere, è quibus multi vanæ gloriæ abrepti cupiditate & superbia, non solum ad Ecclesiam, quam malo consilio se de-

(a) Psal. LXI. 2. (b) Psal. xxxvi. 7. (c) Psal. cxvii.

fervisse manifesteprehendunt, redire nolunt, sed crudelissimi etiam in catholicos sunt, lacerant convitiis Christi Vicarium, vident sacra, simplicitatem & fidem nostram stultitiam appellant, ut satis idonei ministri videantur. Fundamento ergo fidei substernenda est Humilitas, ac proinde hæc non immeritò Fundamenti nomen parti cipat.

PORRO, quoniam, qui infra DEUM consistit, nondum ad infimum locum pervenit: nam infra DEUM sunt Seraphini, Cherubini, aliæque Mentis Beatæ, quibus cum homo minimè potest comparari: ex Architectonicæ autem Regulâ, quo majus est ædificium, eo altius est fodiendum fundamentum: maximum verò, sive sublimissimum ædificium, est virtutum fabrica, quippe tantæ celsitudinis, ut supra illam altior esse nequeat, cum ejus culmen, ut rectè docuit Augustinus, sit conspectus DEI; hinc Architectus Christianus, haud contentus, quod sit infra DEUM, per Humilitatem tendit etiam infra omnes homines, ita, ut nulli hominum se anteponat. Verè humilis non solum majores reverentiæ signis prævenit, sed & æquales ac inferiores honore dignatur, & iis, quantum permittit muneris ratio, se subicit, ut in imo consistat. Ita fodiebatur, ut ad solidum & imum Humilitatis perveniret S. Chrysostomus, atque ad idem cooperarios suos hortabatur, sic scribens homil. 33 in Genes. *Nos non eis tantum, qui ætate nobis sunt majores, vel etiam æquales, honorem exhibemus: non est enim Humilitas, quod facere debet necessitate: vera autem est, quando cedimus iis, qui nobis videntur esse minores, & eos veneramur, qui nobis videntur esse magis indigni ut honorentur. Quod si rectè sapimus, nullos etiam nobis esse minores arbitrabimur, sed nos ab omnibus excellentiâ vinciti dicemus. Et hoc dico non de nobis, qui innumeris immergi sumus peccatis; sed etiam, si quis sibi plurimorum benè gestorum conscius*

Secunda Pars:

X

fit

fit nisi apud se sentiat, quod omnium est postremus, nulla ei utilitas futura est, ex omnibus suis bonis operibus. Similis est præceptio S. Ambrosii epist. LXXXIV. ad Demetriadem: Prima humilitatis ratio in communis vite versatur officiis, cum secundum doctrinam Apostolicam, invicem se homines honore præveniunt: & alter alterum superiorem existimantes, amant servire subjecti, & nesciunt tumere prælati: cum & pauper divitem non sibi dubitat anteferre, & dives pauperem sibi gaudeat æquare. Cum & sublimes non superbiunt de claritate prosapia, & pauperes non extolluntur de communionem naturæ. Cum denique non plus tribuitur magnis opibus, quàm bonis moribus: nec major ducitur phalarata iniquorum potentia, quàm rectorum in honora justitia. In eandem sententiã graviter S. Bernard. sermone XXXVII. in Cantica Cantico. Non est periculum quantumcumque te humilies, quantumcumque reputes te minorem, quàm sis, hoc est, quam te veritas habeat. Est autem grande malum, horrendumq; periculum, si vel modicè plus vero te extollas: si vel unividelicet in cogitatione tua te præferas: quem forte parem tibi veritas judicat, aut etiam superiorem. Quamobrem nolite hominem comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni. Quid scis enim, O Homo, si unus ille, quem forte omnium vilissimum, atque miserrimum reputas, sit melior te, mutatione dextera excelsi, in se quidem futurus sit, in DEO verò jam sit. Et propterea Dominus, non mediocrem, non vel penultimum, non ipsam saltem inter novissimos eligere locum nos voluit, sed recumbe, inquit in novissimo loco.

ITA QUÆ, vera Humilitas instigat suum alumnum, ut conferendo se aliis, censeat se omnibus vilior, ac deteriore. Quod citra veritatis jacturam fieri potest, si consideret se secundum ea, quæ de seipso habet, alios verò secundum ea, quæ ipsi habent, & sunt à DEO. Hoc est ingenium Humilitatis: in se intueri sua mala, in aliis ipsorum bona. Sicut è contrario Superbiæ indoles est,

inten-

HUMILITAS FVNDAMENTVM. 333

intendere in sua bona, & in aliorum mala. Quisque autem secundum sua est deterior, quàm sint alii secundum ea, quæ sunt DEI.

ARTICVLVS V.

HVMILITAS

Quomodo incitare possit Humilem, ut sine falsitate, quamvis sit summus, se omnibus inferiorem aestimet, dicat, profiteatur.

EX haftenus dictis satisfit Quæsitio, quod fortasse quempiam torquere posset: Quomodo absque mendacio sive dicti sive facti, & sine conscientia remorsu, quilibet, ex Humilitatis instinctu, queat se omnibus inferiorem existimare, atque adeò dicere, & debeat interdum talem sese exhibere? Siquidem non rarò contingit, quempiam multis partibus esse ejusdem vel alterius nominibus superiorem. Et augetur difficultas illo S. Augustini dicto libro de natura & gratia cap. xxix. Humilitatem collocandam esse in parte veritatis, non in parte falsitatis. Sed aliqui sunt, inquit S. Thomas, in supremo statu, qui, si se inferioribus subjicerent, absque falsitate hoc fieri non posset. Respondet autem S. Doctor, 22. q. 161. art. 1. In homine posse duo considerari: scilicet, id, quod est Dei, & id quod est hominis: hominis autem est, quicquid pertinet ad defectum; sed Dei est, quicquid pertinet ad salutem, & perfectionem, secundum illud Osee xii. *Perditio tua Israël ex te est: ex me tantum auxilium tuum.* Humilitas autem proprie respicit reverentiam, qua homo DEO subjicitur; & adeò quilibet homo secundum id, quod suum est, de-

» bet se cuilibet proximo subijcere, quantum ad id,
 » quod est DEI in proximo. Non autem id requirit Hu-
 » militas, ut aliquis id, quod est Dei in ipso se, subijciat ei,
 » quod apparet esse Dei in altero. Itaque si præferamus
 » id quod est Dei in proximo, ei, quod est proprium in
 » nobis, non incurrimus falsitatem. Vnde super illud
 ad Philippenfes secundo: *In humilitate superiores sibi invicem*
arbitrantes, ait glosa: Non hoc ita debemus aestimare, ut nos aesti-
mare fingamus; sed verè aestimemus posse esse aliquid occultum in
alio quo nobis superior sit, etiamsi bonum nostrum, quo illo vide-
mur superiores esse non sit occultum.

HAVSERAT fortasse illam suam doctrinam S. Tho-
 mas ex B. Anselmo, qui in libr. similit. cap. cix. cujus est
 inscriptio: *Quomodo vnusquisque se minorem omnibus patet*
 » hunc in modum ratiocinatur. Nonnunquam ideò es-
 » tollimur, quia nos aliis non rectè comparamus. Vi-
 » dendum igitur quomodo sit comparatio instituenda.
 » Si enim nos aliis volumus comparare, ea tantùm de-
 » bemus considerare, quæ à nobis sunt in nobis, non à
 » DEO, quasi præstita nobis. Sic namque agit, qui de bo-
 » nis à Deo sibi præstitis super alium extollitur, sicut qui
 » vestibus indutus gloriatur. Non ergo hæc aliorum
 » bonis comparare debemus; sed mala tantùm nostra,
 » quæ à nobis sunt, & in nobis habemus. Quod si fecerit
 » mus, mala videlicet nostra bonis aliorum ut confere-
 » mus, non inferiores esse ceteris omnibus nobis ipsi
 » videbimur. Quod cōtra, quia Superbi faciunt, etiamsi
 » sint omnibus deteriores, cunctis tamen judicant se
 » esse meliores. Sua enim bona tantùm attendentes
 » aliorum malis comparant, quorum mala nullatenus
 » considerare deberent.

ITA QUE docent Theologi, tribus modis posse quem-
 piam alios se superiores judicare absque ullâ falsitate.

Primò, comparando id quod ipse naturaliter habet ex se cum eo, quod alter habet ex peculiari DEI dono. *Secundò*, comparando donum ipsum minus, quod habet ex Deo, cum dono aliquo majore, quod ex Deo habet alter. *Tertid*, comparando defectum aliquem suum cum bono aliquo, quod habet alter. Faxit humilium Doctor Christus Dominus, ut quàm benè intelligimus, Domus Sapientiæ Fundamentum esse Humilitatem, tam promptè illam cordi nostro infigamus, humiliantes nosmet ipsos sub potenti manu DEI, ut nos exaltet in tempore visitationis: omnem sollicitudinem nostram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de nobis. Ipsi laus, honor & gloria in secula sempiterna. AMEN.

1. Pet. v. 6.

SERMO VIII.

HUMILITAS

*Quomodo in imo fundum solidet, ad suscipiendum, retinendumq;
Fundamentum Fidei.*

Super maria fundavit eam. Psalmo XXIII. 2.

ARTICULUS I.

Ædificium spirituale extruitur in aqua.

DEMONSTRATVM est in superioribus, Domus Sapientiæ, sive Ædificii, quod construitur ex virtutibus in anima, Fundamentum per se, ac primarium esse primam virtutem Theologicam, quæ dicitur FIDES. Hanc tamen præcedere

X 3

dere